

Posudek na disertační práci Mgr. Soni Martinovské *Vzpomínky a paměti obyvatel Plzně v pozdním 19. a v první polovině 20. století. Disertační práce, JU ČB 2019.*

Jak napovídá již název, cílem předložené práce je podat analýzu obsahu vzpomínek a pamětí obyvatel Plzně zhruba na období od poloviny 19. století do roku 1945, tedy období, kdy se Plzeň formovala jako ekonomické a do značné míry i politické a kulturní centrum západních Čech. Původním záměr disertantky zpracovat všechny dochované paměti a vzpomínky pojednávající o vytčeném časovém úseku se pro rozsah materiálu vyjevil jako neschůdný. Autorka se proto omezila na 17 pramenů paměťového charakteru, což je i tak soubor neobyčejně rozsáhlý, protože některé ze sledovaných pamětí jsou velmi objemné (např. Hodkovy Paměti mají 806 stran). Zkoumaný soubor tvoří prameny uložené vesměs v plzeňských archivech, především v Archivu města Plzně (12 ze 17 pamětí). Kritéria, podle nichž jednotlivé paměti a vzpomínky autorka vybírala, jsou jasně vymezena: Byly to prameny uložené v archivech a muzeích, bylo v nich ústřední místo věnováno Plzni a byly autory vytvořeny ze soukromé vnitřní potřeby. Proto autorka vyloučila prameny vzniklé na základě úředního nařízení nebo na žádost třetí strany, stejně jako prameny vydané samotným autorem (u nichž byl nepochybně brán ohled na přijetí širší veřejností i úřady), a také (auto)biografie. K tomu bych dodal, že „soukromá vnitřní potřeba“ je kritérium poněkud kluzké. Nelze totiž vyloučit, že autor prostě nějaký vnější podnět pominul, ať už jej nepovažoval za důležitý, nebo na něj časem zapomněl, nebo nechtěl, aby se o něm mluvilo. Snad bylo možno tuto okolnost připomenout. Ovšem nehledě na zmíněný problém je výběr velmi zdařilý, protože zachytil autory z různých sociálních vrstev (s převahou střední třídy) a různého, až zcela protikladného ideového zaměření, osobnosti přesahující svým významem rámec Plzně (L. Lábek, M. Tauerová) i osobnosti spíše lokálního významu. Tyto skutečnosti vytvářejí dobrý základ pro vytčenou analýzu, i když nelze přehlédnout, že soubor není zcela reprezentativní, neboť v něm chybí např. paměti duchovních nebo představitelů německé, resp. židovské minority. Zřejmě však takové prameny nebyly autorce k dispozici.

V práci se S. Martinovská zaměřuje na tři tématické okruhy. 1: Na osobnost pisatele a způsob jeho sebe prezentace, 2. na vnímání Plzně (i dalších míst jejich působnosti) autory, jejich podíl na plzeňském dění i způsob, jakým jím byli ovlivněni, 3. na odraz velkých politických dobových událostí v jejich životě a díle. Analýza těchto otázek tvoří jádro práce. Svě analýze autorka předesílá obecnější úvahy o práci s prameny osobní povahy, založené na shrnutí dosavadní literatury, a to jak domácí, tak v široké míře i zahraniční. V úvaze, prozrazující dobrou základní orientaci v této literatuře, se autorka zaměřuje zejména na otázku pojmosloví a klasifikace, především na pojmy ego-dokumenty a prameny osobní povahy. Ukazuje, že vymezení a klasifikace těchto pramenů se v díle jednotlivých historiků značně liší, z čehož vyplývají i jimi používané odlišné metodologické přístupy při jejich zpracování. S nutností přistupovat ke každému typu těchto dokumentů specifickým způsobem se také ztotožňuje.

Proti této části práce nemám žádné zásadní námitky, jen bych uvedl několik dílčích připomínek. Vzhledem k tomu, že jde o práci z pomocných věd historických, považoval bych za užitečné věnovat zejména otázkám klasifikace poněkud větší pozornost. V pojmoslovné části úvahy bych např. doplnil německý pojem *Wirtschaftsbücher* pojmy *Anschreibebücher* a *Schreibebücher*, k nimž po dlouhých diskusích posléze došli němečtí historici se zaměřením na rolnické prostředí. Z nich by rozhodně stál za zmínku metodicky podnětný Jan Peters. Na s. 20 autorka tvrdí, že teprve od druhé poloviny 18. stol. začalo vedení pamětních zápisků pronikat i do méně privilegovaného prostředí, což spojuje s kontinuálním růstem vzdělanosti a se stoupající popularitou nových literárních žánrů. Zde bych vyslovil jistou pochybnost, že by autoři z lidových vrstev četli Rousseaua nebo

Utrpení mladého Werthera, jež autorka v této souvislosti uvádí jako příklady zmíněných nových literárních žánrů. Spíše to byl důsledek sociální emancipace těchto vrstev, jak o tom již kdysi u nás psal zasvěceně František Kutnar a po něm Antonín Robek (jehož autorka zcela pomíjí). V poznámkách pod čarou se S. Martinovská pokouší shromáždit české edice pamětí z prostředí jednotlivých sociálních vrstev, ovšem jen výběrově. Bylo by proto namístě uvádět jednotlivé poznámky slůvkem „Např.“. Z drobností upozorňuji na to, že Dačický nebyl šlechtic, ale erbovní měšťan. U Vavákových pamětí bych čekal nejen edici posledního svazku, ale díla jako celku, a pelhřimovského děkana V. Holého (1821-1889) bych asi neřadil mezi „obyčejné lidi ve městech či na venkově“. U pamětí městské provenience bych spíše než odkaz na starší tituly přivítal citaci edicí z poslední doby, jejichž autoři se zamýšlejí nad metodologickými otázkami (Kopička-Kotyza: Roudnice nad Labem, Černý: Nové Strašecí) nebo na paměti časově i teritoriálně blízké autorčině práci (Kinkorové edice pamětí domažlického děkana Hájka). Dodávám ještě, že Dlaskovy paměti byly vydány nedávno v úplném znění, na rozdíl od autorkou citované neúplné Kutnarovy edice z roku 1941. Jde vesměs jen o drobnosti, v případě budoucí publikace však by bylo po mém soudu dobré na ně brát zřetel.

Více lituji skutečnosti, že autorka nevěnovala podobněji otázkám paměti, tedy problematice, která úzce souvisí s tématem její práce a která je v posledních letech systematicky studována jak v zahraničí, tak u nás. Autorka se o ní zmiňuje pouze v úvodu (s.8) své práce ve dvou odstavcích, kde velmi stručně shrnuje dosavadní poznatky a odkazuje k základní literatuře přehledného charakteru. Nevyhnula se přitom některým nepřesnostem. Zjednodušen je např. vztah mezi individuální a kolektivní pamětí. Není také pravda, že otázky paměti a jejího utváření se začaly v historické vědě podrobněji zkoumat od 20. let minulého století. V té době publikoval své práce francouzský sociolog Halbwachs a další diskuse o problému se vedla v sociologii a sociální psychologii, ovšem do historiografie téma paměti proniklo až v 70. letech zásluhou Pierra Nory. O to intenzivněji je ale v ní pěstováno dnes. Autorce by nepochybně pomohlo seznámení s novějšími pracemi, zejména s monografií R. Švaříčkové-Slabákové o mýtu šlechty (2013), s monografií Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám (2014), redigovanou N. Maslowskim a J. Šubrtem i s monografií Paměť míst, událostí a osobností, redigovanou M. Hlavačkou, A. Maresem a M. Pokornou (2011), ale i se speciálními pracemi k paměti měst (u nás např. M. Vrzgulová: Collective Memory and Urban Identities, in: Lidé města 10, 2008, č. 2). Základní poučení, jež autorka studiem odborné literatury získala, že totiž v paměti nejde jen o shrnutí objektivních faktů, ale i o dobově i individuálně podmíněnou selekci a interpretaci, je ovšem správné a pro její další práci přínosné. Poněkud však udivuje, že zcela stranou autorka ponechává metodiku textové a diskursivní analýzy, tak jak ji u nás promýšlí a aplikuje např. Lucie Štorchová. To je po filologickém (jazykovém) obratu a Ginsburghových studiích o symbolické kultuře dnes hojně používaný přístup a bylo by jej třeba alespoň zmínit.

Vlastní analýzu zahajuje autorka důkladným shromážděním informací o jednotlivých autorech, na jehož základě pak autory zařazuje do existujících sociálních sítí a formuluje teze o možných momentech, jimiž byly jejich výpovědi formovány. Velkou pozornost věnuje i formální struktuře jednotlivých děl, navzájem značně odlišných a nejevících nějakou zásadní podřízenost určitým předem daným pravidlům. Stejně tak podrobně zkoumá motivaci autorů k napsání jejich děl. Poté analyzuje jejich postoje a výpovědi ve třech výše uvedených tematických celcích, jež dále podrobně člení na dílčí otázky, jako je vnímání dětství, rodinné prostředí, zobrazení sebe sama, autostylizace pisatelů, obraz města nebo jednotlivé velké dějinné události apod. Výsledkem mravenčí práce, kterou tato analýza vyžadovala, je plastický obraz Plzně v daném období i způsobů, jakým byla Plzeň a události, které v ní probíhaly vnímána, interpretována a hodnocena. Práce je tak vý-

znamným příspěvkem jak k metodologii zpracování daného typu pramenů, tak i k regionálním dějinám. V některých pasážích by jí nepochybně prospělo, kdyby autorka věnovala větší pozornost použitým jazykovým prostředkům, například slovníku jednotlivých autorů, a jejich srovnání u různých autorů (např. při líčení téže události na jedné straně u přesvědčeného komunisty a na straně druhé u zásadního odpůrce komunismu), což by vyžadovalo i větší využití citátů z jednotlivých pramenů, jak je v pracích podobného typu dnes běžné (a někdy i přehnané). I v dané podobně je ale práce velmi kvalitním dílem. K tomu je třeba ještě přičíst její promyšlenou strukturu práce, dobré jazykové ztvárnění a minimální počet překlepů.

Práce plně po mém soudu vyhovuje požadavkům kladeným na kvalifikační práce daného typu. Jednoznačně ji doporučuji k obhajobě pro získání titulu Ph.D. a navrhuji hodnocení prospěla.

V Praze dne 30. května 2019.

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc.